

Аль Асас Поліна Ахмадівна,
студентка 201 СЕ н.г. Навчально-наукового експертно криміналістичного інституту Національної академії внутрішніх справ

Науковий керівник:

Волошин Олексій Гнатович,
старший викладач кафедри криміналістичного забезпечення та судових експертиз ННЕКІ Національної академії внутрішніх справ

СУЧАСНІ КРИМІНАЛІСТИЧНІ МЕТОДИ ІДЕНТИФІКАЦІЇ НЕВСТАНОВЛЕНИХ ОСІБ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

У сучасних умовах воєнного стану питання ідентифікації невстановлених осіб набуло надзвичайно великого значення. Військові дії, масові переміщення людей, загибель цивільного населення та військовослужбовців, а також руйнування інфраструктури призводять до численних випадків, коли виникає необхідність встановлення особи загиблого або живої людини, яка з певних причин не може повідомити про себе. У таких обставинах криміналістика відіграє важливу роль, адже саме її методи дозволяють ідентифікувати особу навіть за мінімальними залишками біологічного матеріалу чи частинами тіла.

Ідентифікація невстановлених осіб – це комплекс науково-практичних заходів, спрямованих на встановлення індивідуальних ознак людини за допомогою криміналістичних, медичних, біологічних, генетичних та інформаційно-аналітичних методів [3]. Основною метою такої роботи є підтвердження або спростування приналежності певних біологічних об'єктів, документів чи інших матеріальних слідів конкретній особі. У період воєнного стану процес ускладнюється через значну кількість пошкоджених тіл, відсутність документів, порушення комунікацій та евакуацію населення [4]. Саме тому актуальним стає застосування найсучасніших криміналістичних технологій.

Одним із найефективніших сучасних методів є генетична (ДНК-аналіз) ідентифікація. Вона базується на дослідженні

унікальної структури ДНК людини, яка не повторюється навіть у близнюків. Зразки ДНК можуть бути отримані з крові, волосся, кісткової тканини, зубів, епітелію, тканин внутрішніх органів тощо. Дослідження проводяться в спеціалізованих ДНК-лабораторіях експертних установ МВС України, Міністерства юстиції та Міністерства охорони здоров'я. У випадках масових поховань або значних руйнувань тіл генетична експертиза часто є єдиним можливим способом встановити особу. Під час воєнного стану в Україні активно створюються банки ДНК-профілів загиблих військовослужбовців, зниклих безвісти громадян та їх родичів, що дозволяє зіставляти зразки та оперативно ідентифікувати загиблих [10].

Не менш важливе значення має судово-медична ідентифікація, яка включає дослідження зовнішніх тілесних ознак, анатомічних особливостей, татуювань, шрамів, зубного статусу та інших унікальних характеристик людини. Особливо ефективним є використання одонтологічної експертизи, яка базується на аналізі стану зубів, пломб, протезів та прикусів [9]. У воєнних умовах, коли тіла часто сильно ушкоджені або обгорілі, саме зуби зберігаються найкраще, що робить цей метод надзвичайно надійним.

Серед сучасних криміналістичних технологій важливе місце займають цифрові методи ідентифікації, зокрема біометричні системи. Вони використовують дані відбитків пальців, сканування обличчя, райдужної оболонки ока, а також тривимірні моделі обличчя. У системах прикордонного контролю, поліції та військових структур активно використовуються бази біометричних даних для перевірки особи, встановлення її попередніх переміщень або приналежності до збройних формувань [8]. У деяких випадках застосовується ідентифікація за фотографіями та відеозаписами, з використанням алгоритмів штучного інтелекту, які можуть зіставляти риси обличчя навіть при значних пошкодженнях або частковому закритті обличчя.

Особливого значення в умовах воєнного стану набуває криміналістична фотографія та відеозйомка, яка використовується для фіксації стану тіла, обстановки виявлення, особливих прикмет одягу чи предметів. Такі матеріали згодом стають важливими доказами під час проведення експертиз та встановлення особи [5]. Фото- та відеофіксація часто поєднується з 3D-скануванням – створенням цифрових тривимірних моделей

тіл або місця події, що дозволяє відтворити анатомічні параметри з високою точністю.

У практиці судово-криміналістичних експертиз застосовується також пластична реконструкція обличчя за черепом, коли на основі кісткових структур створюється об'ємна модель обличчя людини.

Цей метод допомагає у випадках, коли неможливо провести ДНК-ідентифікацію, а зовнішній вигляд особи потрібно відновити для публікації у розшукових базах або засобах масової інформації. Використовуються як класичні методи реконструкції з глини, так і сучасні комп'ютерні програми, що відтворюють вигляд людини з високим рівнем ймовірності.

Важливою складовою ідентифікаційної роботи є інформаційно-аналітичні системи та бази даних. В Україні функціонує Єдина інформаційна система МВС, до якої заносяться дані про безвісти зниклих осіб, знайдені тіла, невпізнані останки, а також результати експертиз. Окремо створюються міжнародні бази даних для співставлення інформації з інших країн, що є важливим у зв'язку з переміщенням біженців та іноземних військових. Ефективна взаємодія між правоохоронними, медичними та військовими структурами є ключовою умовою успішного процесу ідентифікації.

В умовах воєнного стану в Україні значно зросла роль координації між експертними установами, Національною поліцією, Збройними силами та міжнародними партнерами. Для підвищення ефективності роботи створюються спеціальні мобільні групи експертів, які виїжджають на місця масових поховань або зони бойових дій, проводять ексгумацію та відбір біологічних зразків для подальшого дослідження. Робота здійснюється згідно з вимогами міжнародного гуманітарного права, зокрема Женевських конвенцій, що регулюють порядок поводження з тілами загиблих під час збройних конфліктів.

Важливим аспектом є також психологічна підтримка родичів зниклих безвісти, яким повідомляють про результати ідентифікації. Ця робота проводиться спеціально підготовленими фахівцями, оскільки процес очікування та отримання результатів часто є психологічно травматичним. Держава повинна забезпечувати правовий захист родин загиблих, гарантуючи об'єктивність і точність експертиз [6].

Не можна не згадати і про етичні та правові аспекти ідентифікації. В умовах воєнного стану важливо дотримуватися принципів гуманності, конфіденційності та законності використання персональних даних [1]. Результати експертиз мають юридичну силу лише за умови дотримання процесуальних норм, передбачених Кримінальним процесуальним кодексом України, а також міжнародних стандартів [2].

Таким чином, сучасні криміналістичні методи ідентифікації невстановлених осіб в умовах воєнного стану поєднують досягнення біології, генетики, медицини, інформаційних технологій і штучного інтелекту [7]. Їх комплексне застосування дозволяє не лише встановити особу загиблого чи зниклого, але й документально підтвердити факти воєнних злочинів, ідентифікувати жертв масових вбивств і забезпечити гідне поховання. Український досвід у цій сфері вже сьогодні визнається одним із найрозвиненіших у Європі, адже держава активно впроваджує міжнародні стандарти та розвиває власні науково-криміналістичні можливості.

Підсумовуючи, можна зазначити, що в умовах війни ідентифікація невстановлених осіб стає не лише науковим чи криміналістичним завданням, але й важливим гуманітарним обов'язком держави. Від ефективності роботи експертів залежить доля тисяч родин, які чекають на звістку про своїх рідних, а також збереження історичної пам'яті про події війни. Сучасні криміналістичні методи – це поєднання науки, технологій і людяності, які спільно працюють задля встановлення істини навіть у найскладніших обставинах воєнного часу.

Список використаних джерел

1. Конституція України від 28 червня 1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. 141 с. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Кримінальний процесуальний кодекс України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>
3. Про судову експертизу : Закон України від 25 лют. 1994 р. № 4038-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4038-12#Text>
4. Про правовий режим воєнного стану : Закон України від 12 трав. 2015 р. № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text>

5. Про затвердження Інструкції з організації діяльності експертної служби МВС України: Наказ Міністерства внутрішніх справ України від 03.07.2017 р. № 570. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0913-25#Text>

6. Науково-практичний коментар до Кримінального процесуального кодексу України / За ред. Ю. М. Грошевого, М. В. Костицького. К.: Юрінком Інтер, 2022, 1150 с.

7. Беліков С. І. Сучасні ДНК-технології у криміналістиці: методологічні аспекти та практика застосування. *Криміналістика і судова експертиза*. 2021. Вип. 66, 123–138 с.

8. Мельник В. В. Ідентифікація особи за біометричними даними: правові та етичні аспекти. *Вісник криміналістики*. 2022. № 4 (96). С. 52–61.

9. Іщенко А. В. Криміналістичні методи встановлення особи загиблих в умовах масових надзвичайних подій. *Теорія та практика судової експертизи і криміналістики*. 2022. Вип. 25. С. 45–59.

10. Міністерство юстиції України. Офіційний звіт про створення національної бази ДНК-профілів. Київ, 2024.

Байдик Олександр Анатолійович,
аспірант кафедри кримінального процесу
Національної академії внутрішніх справ

КРИМІНАЛІСТИЧНЕ ЗЕБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ АДВОКАТА В КРИМІНАЛЬНИХ ПРОВАДЖЕННЯХ ЗА СТ. 111 КК УКРАЇНИ

Кримінальні провадження за ст. 111 КК України належать до найбільш складних і чутливих з огляду на інтенсивність втручання держави у права людини, використання спеціальних методів здобуття інформації, застосування результатів оперативно-розшукових заходів і негласних слідчих (розшукових) дій, широке залучення експертного знання та цифрових доказів. У таких умовах діяльність адвоката не може обмежуватися формальним процесуальним реагуванням на дії сторони обвинувачення, а потребує системного криміналістичного забезпечення як комплексу знань, тактичних прийомів і методичних рішень, спрямованих на реалізацію функції захисту, ефективну участь у доказуванні та забезпечення справедливості кримінального провадження [1; 2; 3; 11]. Сучасні